

Keski-Suomen museo
Jyväskylä
24.09.2009
Projektitutkija Nina Äijälä

Jyväskylän Huhtasuon Huhtakeskus- ostoskeskuksen rakennusinventointi 2009 Loppuraportti

Sisällysluettelo

Johdanto.....	3
Ostoskeskukset Suomessa.....	3
Huhtakeskus.....	6
Huhtakeskuksen rakennushistoria.....	6
Kuvaus.....	7
Julkisivut.....	10
Ostoskeskusten vertailua.....	15
Huhtakeskuksen kulttuurihistorialliset arvot.....	17
Lähteet.....	19

Johdanto

Keski-Suomen museo toteutti elo-syyskuussa 2009 Jyväskylän kaupungin kaupunkirakennepalveluiden tilauksesta Huhtasuon suuralueen ostoskeskuksen Huhtakeskuksen kulttuurihistoriallisen rakennusinventoinnin. Varsinaisen inventointi-aineiston lisäksi projekti poiki tämän raportin, jonka tarkoituksena on laajemmin tarkastella niitä tekijöitä, jotka ovat vaikuttaneet 1960- ja 1970-lukujen lähiöiden ostoskeskusten rakentamiseen ja siten sijoittaa myös Huhtakeskus kontekstiinsa sotien jälkeisen lähiörakentamisen ajanjakson jyvaskyläläisenä edustajana. Teema-inventointina toteutettu Huhtakeskuksen rakennusinventointi mahdollisti tällaisen hiukan tavalliseen rakennusinventointiin nähden syväluotaavamman tutkimusotteen, joka helpottaa paitsi Huhtakeskuksen myös muiden ajanjakson ostoskeskus-rakennusten kulttuurihistoriallisten arvojen määrittämistä. Huhtakeskuksen arvojen selvittämiseksi Huhtakeskusta on pyritty vertailemaan ajanjakson muuhun ostoskeskusrakentamiseen ja erityisesti Jyväskylän muihin ostoskeskuksiin. Vertailun lähtökohtana on käytetty Helsingin kaupunginmuseon julkaisemaa 'Ostari. Lähiön sydän' -teosta, jossa tarkastellaan Helsingin lähiöiden ostoskeskuksia sekä Vantaan kaupunginmuseon ja kaupunkisuunnittelun vastaavaa julkaisua 'Laatua laita-kaupungilla'. Huhtakeskuksen rakennushistorian selvittämisessä tärkeimpinä lähteinä ovat olleet Jyväskylän kaupungin rakennusvalvonnan arkiston rakennuslupa-asiakirjat ja rakennuspiirustukset sekä lisäksi Huhtasuon ensimmäinen asemakaava selvityksineen.

Ostoskeskukset Suomessa

Suomalaisten ostoskeskusten rakentamisen kulta-aikaa oli lähiörakentamisen aika, 1960- ja 1970-luvut. Sotien jälkeinen yhteiskunnan rakennemuutos aiheutti voimakkaan muuttoliikkeen maaseudulta kaupunkiin ja kasvavan asuntotarpeen kasvukeskuksissa. Kaupunkien asuntotuotannon lähtökohtana ja kasvupolitiikan suuntaviivana toimi tuolloin lähiörakentaminen, joka oli vakiintunut suunnittelu-periaatteeksi Suomessa jo 1940-luvun lopussa Otto-I Meurmanin julkaistua asemakaavaoppinsa vuonna 1947. Aluksi lähiösuunnittelussa katsottiin tärkeäksi, että Suomelle tyypillinen väljä ja luonnonläheinen asuminen säilyisi mahdollisena, mutta 1960-luvun aikana ikään kuin antiteesinä metsälähiöille, suunnittelu-periaatteeksi tuli kompaktikaupungin idea. Merkittävä uudistus oli myös aluerakentamisen yleistyminen. Kokonainen asuinalue palveluineen suunniteltiin ja rakennettiin yhdellä kertaa valmiiksi ja lisärakentamisen tarve ohjattiin seuraavaan, toiseen paikkaan rakennettavaan lähiöalueeseen. Kaupunkisuunnittelussa tuolloin kiinnitettiin suurta huomiota asumisen ja sitä tukevien palveluiden suhteeseen. Ostoskeskus keskeisesti sijoitetulla paikalla nousi tyypilliseksi ratkaisuksi palveluiden järjestämisessä. (Kts. Esim. Tuomi 1992. s. 8; Hankonen, 1994. 14,19; Helasvuo & Vainio, 2008. 11-12)

Ostoskeskusten idea syntyi Yhdysvalloissa jo 1930-luvulla. Yhdysvalloissa esikaupunkien ja lähiöiden rakentaminen perustui yksityisautoiluun, mikä teollisen sarjatuotannon myötä mahdollistui yhä useammalle. Lähiöasukkaiden ostovoima, liikkuvuus ja sen seurauksena paikoitusalueiden tarve loivat pohjan suurille seudullisille kauppakeskuksille. Tuolloin syntyneiden supermarkettien toiminnallinen perusidea siirtyi Yhdysvalloissa pientenkin ostoskeskusten suunnitteluperiaatteeksi:

tarkoitus oli houkutella autoilevaa asiakasta mahdollistamalla kaikkien päivittäistavaroiden ostamisen yhdestä paikasta. Suomessa huomioitiin niin ikään autoistumisen vaikutukset kaupalle ja Helsingin kauppakamarin vuonna 1958 antamassa yleislausunnossa painotettiin ostoskeskuksen sijoittamista asumalähiön liikenteelliseen polttopisteeseen. Myös riittävän suuria paikoitusalueita ostoskeskuksen ympärillä pidettiin ostoskeskuksen menestymisen kannalta olennaisina. Toisaalta Suomeen omaksuttiin myös amerikkalaistyylinen mall-tyyppinen ostoskeskussuunnittelu, jossa ostoskeskuksessa autoliikenne erotettiin jalankulkuliikenteestä ja ostoskeskus muodosti autoilta suljetun kävelyalueen. (Sarento, Salminen & Vierto, 2004. 11, 27-29.)

Lähiörakentamisen ja liikenteen kehityksen ohella ostoskeskusten syntyyn vaikuttava tärkeä seikka oli vähittäiskaupan uudistuminen. Sotien jälkeen aina 1950-luvulle jatkuneen säännöstelyn ajan jälkeen vähittäiskauppaa alettiin suunnitelmallisesti kehittämään ja rationalisoimaan. Ruotsin ja Yhdysvaltojen mallin mukaisesti palvelumyymälöistä siirryttiin itsepalvelumyymälöihin ja pyrkimyksenä oli myös myymäläkoon kasvattaminen. Samaan aikaan terveysviranomaisien määräykset lieventyivät ja eri elintarvikkeiden myyminen samassa myymälätilassa mahdollistui. Uudenaikaisia itsepalvelumyymälöitä rakennettiin etenkin lähiöihin, jossa kaupan muuttunut tarpeet voitiin toteuttaa uudisrakentamisen suunnittelussa. Erillisten liikerakennusten rakentaminen yleistyi, kun asuintalojen pohjakerrosten tilat alkoivat käydä riittämättömiksi. Myymälärakennuksen tyyppiä yleistyi yksikerroksinen ja tasakattoinen rakennus Yhdysvalloista saadun mallin mukaan. Tasakatto mahdollisti rakennuksen suuren runkosyvyyden ja suuretkin tasakattorakenteet puolestaan tulivat mahdollisiksi Suomessa kehitetyn liimapuupalkkiteknikan myötä. (Sarento, Salminen & Vierto, 2004. 32-33; Helasvuo & Vainio, 2008. 14-15.)

Suomessa niin sanotut vanhat ostoskeskukset 1950–1960-luvuilta olivat usein atrium- tai puoliatriumperiaatteella rakennettuja, jolloin vapaasti seisovien tai saman katon alla sijaitsevien rakennusmassojen ryhmittely tehtiin aukion varrelle tai ympärille. Leimallista oli selkeys, mataluus, vaakalinjoja korostavat massat ja pelkistetty arkkitehtuuri niukkoine, huolellisesti harkittuine yksityiskohtineen. Tehokeinoina käytettiin kontrasteja esimerkiksi tummien ja vaaleiden pintojen, raskaiden ja keveiden tai umpinaisten ja läpinäkyvien rakennusosien välillä. Myös detaljien niukkuus tai niiden toisto saattoi toimia arkkitehtonisena tehokeinona. Hyvin tyyppillisiä olivat yksikerroksiset, tasakattoiset ja julkisivultaan nauhaikkunalliset rakennukset, joissa näyteikkunat yhdessä ulko-ovien kanssa muodostivat yhtenäisen teräs- tai alumiinikehysteisen lasipinnan. Kontrastina näyteikkunoiden keveydelle, niiden yllä oleva kattorakenne leveällä vaakalaudoitetulla otsalla oli korostetun raskas. Katon räystääs jatkui useimmiten ostoskeskuksen julkisivun ylle muodostaen katoksen liikkeiden etupuolelle. (Sarento, Salminen & Vierto, 2004. 34-35; Lindh, 2002. 67-68.)

Vanhojen ostoskeskusten vähäeleinen arkkitehtuuri perustuikin usein rakennuksen hahmon lisäksi tarkkoihin materiaali- ja värivalintoihin sekä huoliteltuihin yksityiskohtiin. Materiaaleina tyyppillisiä olivat mineriitti, profiloitu pelti, kalkkihiekkatiili, julkisivulasi, messinki, kupari, pesubetoni ja myöhemmin keraamisin tai tiilisin laatoin päällystetyt elementit. Kävelytorit ja keskuspihat olivat olennainen osa arkkitehtuuria. Näitä keskuspihoja jäsenneltiin laatoituksen nurmikenttien,

Jyväskylän Lohikosken ostoskeskus on rakennettu vuonna 1966. 1960-luvun ostoskeskukset ovat tyypillisesti yksikerroksisia tasakattoisia rakennuksia, joiden massoittelu korostaa mataluutta ja vaakasuuntaisuutta. Julkisivua jäsentää nauhaikkunat ja niiden väliset lasiovet. Kattorakenne on korostetun raskas.

istutusten, vitriinien ja penkkien avulla. Myös vesiaiheet olivat tavallisia. Suomessa ostoskeskusten rakentamisen vilkkaimpana aikana 1960-luvulla tyypillisin malli oli juuri keskeispihan ja käytävien varaan suunniteltu ostoskeskus. Viihtyvyystekijät, elämyksellisyys ja edustavuus modernin elämäntavan kehyksinä olivat suunnittelussa tärkeitä arvoja. (Sarento, Salminen & Vierto, 2002. 34-35.)

1970-luvulla ostoskeskuksista tuli yhä suurempia ja niiden muotokieli vaihtui yleisen arkkitehtuurikäsitteen muuttuessa. Tuolloin rakennettiin umpinaisempia, hallimaisia, betonin ominaisuuksia korostavia useampikerroksisia ostoskeskus-rakennuksia. Ikkunapinnat pienenivät ja umpinaisen seinän osuus kasvoi. Konstruktivismiin hengessä kantavan ja kannettavan rakennusosan roolien korostaminen yleistyi ja rakenteen annettiin usein näkyä julkisivussa. 1970-luvulla liikuntaesteitä koskeva normitus poisti tasoerot. Tehokeinoina käytettiin tehostevärejä ja betonin pinnan erilaisia variaatioita, myös punatiilen käyttö palasi ostoskeskuksiin. (Sarento, Salminen & Vierto, 2002. 35.)

Huhtakeskus

Huhtakeskus sijaitsee Huhtasuon kaupunginosassa, noin viisi kilometriä Jyväskylän keskustasta koilliseen. Vuonna 1979 valmistunut ostoskeskus palvelee aluekeskuksena Huhtasuon ja sitä ympäröivien Kangaslammen, Kaakkolammen, Sulun, Kangasvuoren, Varikon ja Pupuhuhdan asuinalueita. Huhtasuon rakentuminen alkoi 1960- ja 1970-lukujen taitteessa. Perustan loi vuoden 1968 alueelle laadittu yleiskaava, jota ohjasi korkealle asetettu väestöennuste. Vanhin rakentunut alue oli Kangasvuori, jonka suunnittelu alkoi jo 1960-luvun alussa ja jonka asemakaava hyväksyttiin vuonna 1963. Muiden Huhtasuon suuralueen osien rakentuminen tapahtui 1970-luvulla ja asemakaavat niille hyväksyttiin vuosien 1971 ja 1976 välillä. Huhtasuon keskusta, johon Huhtakeskus sittemmin rakennettiin, sai asemakaavansa viimeisenä vuonna 1977. Huhtasuon keskustan asemakaavan laati Arkkitehtuuritoimisto Anna-Maija ja Martti I. Jaatinen Jyväskylästä. (Huhtasuon asemakaava 1977; Suomi, 1997. 384.)

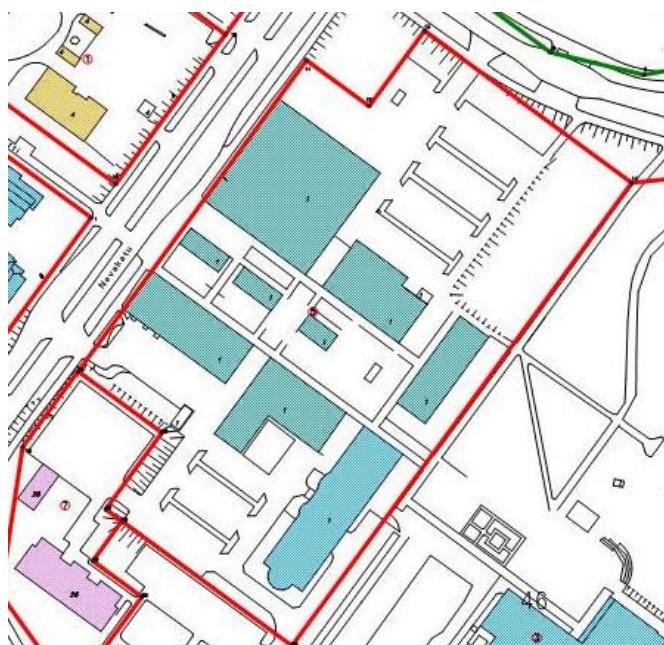
Asemakaavan tavoitteena oli luoda keskusta Huhtasuon suuralueelle, jonka asukasluvun odotettiin 1970-1980-lukujen taitteessa olevan 11 000-13 000. Huhtasuon keskustaa ympäröivien alueiden kaavoissa oli edellytetty tärkeimpien palvelujen sijoittuvan tälle keskusta-alueelle. Toinen kaavan tärkeä tavoite oli muodostaa hyvät kaavalliset edellytykset liikuntaa ja henkistä kulttuuria palveleville laitoksille. Kaava-alueelle muodostuikin ostoskeskus, kouluja ja urheilupuiston alue. Myöhemmin yksi liikekortteliksi suunniteltu osa kaava-alueella muuttui yleisten rakennusten alueeksi, kun Huhtasuon kirkko ja seurakuntakeskus valmistui vuonna 1986. Huhtasuon keskustalle omaleimainen ratkaisu oli sijoittaa koulut ja ostoskeskus vieretysten liki samaksi kokonaisuudeksi. Taustalla oli pyrkimys jo asemakaavassa taata kevyen liikenteen helppous ja turvallisuus erottamalla autoliikenne kevyestä liikenteestä liikerakennusten ja yleisten rakennusten korttelien alueella. Tämä päätettiin toteuttaa yhdistämällä liikekeskuskortteli ja koulukeskuskortteli. Liike- ja koulukeskuksen mitoitus perustui yleiskaavaan ja Jyväskylän kaupungin asuntotuotanto-ohjelman väestötavoitteisiin sekä viimeistelyvaiheessa yleiskaavatoimiston 22.4.1976 päivättyyn ennusteeseen ”XIX ja XX kaupunginosien sekä Kangasvuoren ja Pupuhuhdan alueiden väestö- ja työpaikkakehitys vuoteen 1985”. (Huhtasuon asemakaava 1977)

Huhtakeskuksen rakennushistoria

Huhtakeskuksen suunnitteli myös asemakaavan suunnitellut Arkkitehtuuritoimisto Anna-Maija ja Martti I. Jaatinen. Liikekeskuksen mitoituksen lähtökohtana he käyttivät Jyväskylän kaupungin asemakaavaosastolla laadittua luettelo kaavarunkoalueen palveluista, Keskuskauppakamarin vuonna 1974 ilmestynyttä julkaisua ’Kauppa yhdyskuntasuunnittelussa’ sekä Jyväskylän seudun yleiskaavatoimikunnan tutkimusta ”Palveluiden saavutettavuudesta Jyväskylän seudulla” vuodelta 1975. Lisäksi vertailtiin muita, jo toteutettuja suunnilleen samankokoisten alueiden liikekeskuksia Helsingissä, Vantaalla, Lahdessa ja Jyväskylässä. Martti I. Jaatisen laatimissa piirustuksissa Huhtasuolle suunniteltiin yhdeksästä rakennusosasta koostuva liikekeskus, johon tulisi erilaisia liikkeitä, kahvila, ravintola, pankkeja, posti, apteekki, kiinteistönhuollon toimisto sekä julkisista palveluista terveysasema, kirjasto, seurakunnan tiloja ja pieni koulutila. Huhtakeskus toteutettiin melko pitkälti piirustusten mukaisena. Merkittävin Huhtakeskukseen kohdistunut muutos tapahtui vuonna 1988, jolloin terveysasemaa laajennettiin. Muut muutokset ovat olleet pieniä ovien paikkojen, sisätilojen tai käyttötarkoituksen muutoksia, jotka eivät ole oleellisesti muuttaneet rakennusten ilmettä. (Rakennusvalvonnan arkisto, rakennusluvut).

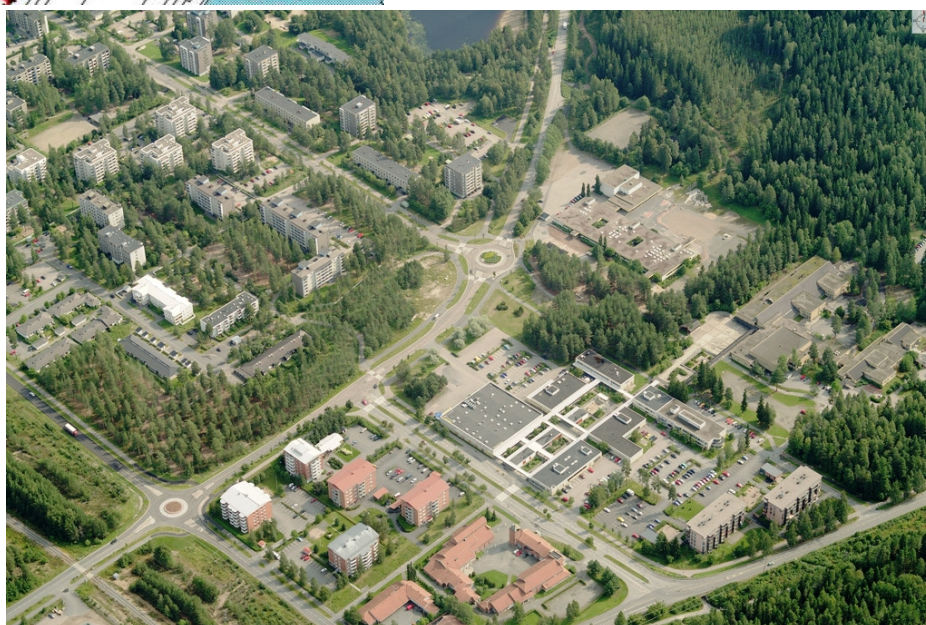
Kuvaus

Huhtakeskus muodostuu yhdeksästä erillisestä rakennusosasta, joita yhdistävät katetut käytävät. Rakennukset ovat sijoitettu moduliperiaatteella atriumpihan ympärille siten, että ostoskeskuksen massoiltaan suurimmat, betoniset moduulit sijaitsevat sisäpihan reunoilla. Sisäpihalla on kolme pienehköä, kevyempirakenteista liikerakennusta, jotka ketjumaisesti sijoitettuna muodostavat sisäpihalle kaksi kujaa ja kujien väleihin kaksi aukiota. Huhtakeskus sijaitsee alueellaan keskeisellä paikalla, kahden liikenteen pääväylän, Suluntien ja Kangasvuorentien välissä. Aivan kauppakeskuksen vierestä kulkee Suluntien ja Kangasvuorentien yhdistävä Nevakatu. Kauppakeskuksen ilme on sulkeutunut muihin suuntiin paitsi Nevakadulle, jonka suunnasta linja-autoilla liikkuvat ja monet jalkaisin liikkuvat asiakkaat tulevat. Ostoskeskuksen paikoitusalueet on sijoitettu molemmin puolin keskusta Kangasvuorentien ja Suluntien varteen. Ostoskeskusrakennusten huolto on järjestetty paikoitusalueiden puoleisille sivuille ja autoilija lähestyykin ostoskeskusta ikään kuin takapihan puolelta. Huhtakeskuksen tontti on varsin väljästi rakennettu, ehkä ennakoiden ostoskeskuksen laajentumista. Näin on tapahtunutkin, kun terveysaseman rakennusta (piirroksessa alimpana näkyvä rakennus-osa) laajennettiin vuonna 1988. Välittömästi Huhtakeskuksen läheisyydessä samassa korttelissa on muutamia asuin-kerrostaloja sekä kaksi koulu- rakennusta, joista Huhtaharjun koulu on katoskäytävällä liitetty ostoskeskusrakennuksiin.

Vasemmalla: Huhtakeskuksen rakennusten sijoittuminen toisiinsa nähden sekä pysäköintialueiden sijainti. Ote ajantasa- asemakaavasta.

Alla: Väistokuva Huhtasuosta

Huhtakeskuksen modulit ovat kahta rakennustyyppiä. Atriumpihan ulkoreunojen rakennukset edustavat 1970-luvun alussa ostoskeskuksissa yleistynyttä betoni-rakentamista. Ajan tyyliin betonielementit muodostavat varsin suuria umpinaisia seinäpintoja. Ostoskeskus sulkeutuu ympäristöltään umpinaisin betoniseinin muodostaen sisäpihalle oman pienen autoilta suljetun maailmansa. Liikkeiden ja julkisten rakennusten sisäänkäynnit ovat sisäpihan kautta. Myös ikkunat useimmissa rakennuksissa aukeavat vain sisäpihalle päin. Poikkeuksen tekee jo aiemmin mainittu Nevakadun puoleinen sivusta, jonne kauppakeskus avautuu näyteikkunoin.

Huhtakeskus avautuu Nevakadulle näyteikkunoin, lisäksi käynti sisäpihan kujille on Nevakadun suunnasta avoin. Uloimmat rakennukset edustavat raskasta betoniarkkitehtuuria, keskellä oleva matala rakennus muodostaa kontrastin keveydellään.

Huhtakeskuksen sisäpihan pienet liikerakennukset muodostavat Huhtakeskuksen sisäpihalle kaksi luode-kaakko suuntaista kujaa. Nämä atriumpihan kolme rakennusta ovat paitsi muuta rakennusmassaa matalampia, myös rakenteeltaan ja julkisivultaan keveämpiä: teräsrunkoisten rakennusten julkisivumateriaali on julkisivulasia ja lasia. Keveyttä ja läpinäkyvyyttä tosin vähentää lasiseinien päälle asennetut ritilät. Rakennusten muodostamien sisäpihan kujien väliin jää kaksi aukiota, joista toinen on myöhemmin tehty torimainen keskusaukio ja toisessa on lasten leikkialue. Keskustorin paikalla oli aiemmin suurikokoinen istutusallas.

Kujien yllä niitä osittain kattaen on terästolppien varassa olevat kevyet katokset. Katosten lisäksi kujien merkittävänä elementteinä on suuret betoniset istutusallaat, joiden runsaat istutukset lisäävät kujien viihtyisyyttä tuoden keidasmaista vehreyttä muutoin betoni ja asfalttivoittoiseen ympäristöön. Istutusallaiden reunat toimivat lisäksi istuimina, joilla Huhtakeskuksessa asioivat pysähtyvät levähtämään. Rakennusmassan ollessa suhteellisen matalaa ja tasakattoista valo pääsee sisäpihan aukioille ja kujille.

Autoilija lähestyy Huhtakeskusta huoltosivujen suunnasta. Kuvassa on nähtävissä, kuinka rakennuksen seinäpinnan umpinaisuus luo ulospäin sulkeutuneen tunnelman.

Sisäpiha on suunniteltu toimimaan paitsi kaupallisen toiminnan, myös sosiaalisen kanssakäymisen alueena ja oleskelupaikkana. Tilan kokemus hahmottuu parhaiten maan tasosta jalankulkijan näkökulmasta, jossa erityisesti sisäpihalla mittasuhteiden inhimillisyys tulee esiin.

*Huhtakeskuksen sisäpihaa:
Sisäpihaa jäsentävät kujat ja aukiot. Kujia rytmittää sisäänkäyntien yllä olevat katokset sekä suurikokoiset kujien suuntaisesti sijoitellut istusaltaat. Tilan keskeisiä piirteitä ovat valo ja ilmavuus, jonka matalahko rakennusmassa mahdollistaa. Huhtakeskuksen kokonaisuudessa sisäpihan muodostama tila on vähintään yhtä tärkeä, kuin rakennusten seinien sisäpuolella olevat tilat. Mittasuhteet ja tilan tuntu tulevat parhaiten esille jalankulkijan korkeudesta, jonka tulisikin olla Huhtakeskuksen tarkastelun perspektiivi.*

Julkisivut

Huhtakeskuksen julkisivut vaihtelevat hiukan rakennusosasta toiseen johtuen modulien erilaisista toiminnallisista funktioista. Atriumpihan ulkoreunoilla oleville rakennuksille yhteistä on kuitenkin umpinainen, raskaanlainen betonielementtirakenne, värimaailma ja betonin pintateksuuri. Rakennusten ikkunoiden koko ja sijoittelu vaihtelee, samoin ovien paikat, myös rakennusten koko ja korkeus vaihtelee. Sisäpihalla sijaitsevat kolme pientä liikerakennusta ovat julkisivuiltaan varsin samankaltaisia; julkisivumateriaaleja ovat ennen kaikkea lasi sekä oranssi julkisivulasi. Voimakkaasti kaikkien rakennusosien julkisivuihin vaikuttava osa on profiloidusta pellistä tehdyt katokset, joita kannattelevat teräksiset tolpat.

A-rakennus

A-rakennus, jossa nykyisin toimii S-market ja Kalustetukku, on Huhtakeskuksen pohjoiskulmauksessa, Nevakadun varressa. A-rakennus on alkujaan suunniteltu kahdelle päivittäistavaramyymälälle, josta syystä näyteikkunan osuus julkisivuissa on muita Huhtakeskuksen rakennuksia suurempi. A-rakennus on varsin massiivinen, pohjaltaan neliömäinen, kaksikerroksinen rakennus. Sisäpihan puolella ensimmäisen kerroksen julkisivu on kuitenkin kevyttä korostava, julkisivussa on nauhaikkunaimaiset näyteikkunat ja niiden välissä punakarmiset lasiovet. Näyteikkuna jatkuu vähän matkaa nurkan yli Nevakadun puoleiselle sivustalle. Toinen kerros on sisäpihankin julkisivussa umpinaista betonia, mutta ostoskeskuksessa liikkuva jalankulkija ei katoksen takia toista kerrosta juuri huomaa. Muut julkisivut rakennuksessa ovat umpinaista betonia: pohjakerroksen julkisivu muodostuu kellanruskeista betonielementeistä, toisen kerroksen betonielementit ovat luonnonväriset ja pintatekstuuriltaan diagonaalisesti uritetut. Nämä betonielementtien pintatekstuurit ja värit toistuvat Huhtakeskuksen betonirakennuksissa. Betonielementtejä jakamassa kerroksien välissä on vaaleat sileät laatat, jotka jatkuvat katosten reunuksissa. Nevakadun puoleisella sivulla, samoin kuin sen vastakkaisella sivulla on neliömäiset ulkonevat ilmoituskaapit, joissa on pyöreä ikkuna. Nevakadun puoleisella sivulla on teksti HUHTAKESKUS sekä ravintola Pupujussin valomainos. Suluntien puoleinen sivu on huoltosivu.

B-rakennus

B-rakennus on keskimäinen koillissivustan moduleista ja se on alun perin suunniteltu postia/postipankkia, apteekkia ja Ravintola Pupujussia varten. Nyt rakennuksessa toimii kylätoimisto ja Ravintola Pupujussi. B-rakennuksessa näyteikkunaa on vain hiukan keskimäisen huoneiston kohdalla. Muutoin rakennuksessa on pohjakerroksen betonielementtien keskellä pyöreä ikkuna-aukko. Pyöreä ikkuna-aihe toistuu useassa Huhtakeskuksen rakennuksessa. Ravinto-

lahuoneiston kohdalla on lisäksi matalat, nauhaikkunamaisesti sijoitetut ikkunat seinän yläosassa. Nämä ikkunat ovat teipattu umpeen. Myös kylätoimiston päädyssä on joitakin matalia ikkunoita. Betonielementit ja niiden jako on lähes vastaava kuin A-rakennuksessa, osassa rakennusta myös alaosan kellanruskeat elementit ovat uritetut. B-rakennuksessa ei ole toista kerrosta, mutta katoksen yläpuolinen osa on vaaleaa uritettua betonia. Ravintolalla on lisäksi kevyt-rakenteinen katettu terassi rakennuksen ulkosivustalla. Suluntien puoleinen sivu on huoltosivu. B-rakennuksessa lounais- ja luoteisjulkisivut vastaavat alkuperäisiä suunnitelmia. Kaakkoissivuun on tehty yksi ulko-ovi lisää ja huoltosivuun katos huolto-ovien edustalle.

C-rakennus

C-rakennus Huhtakeskuksen kaakkoispäässä on muihin rakennuksiin nähden poikittain tavallaan sulkien kauppakeskuksen atriumpihan. Rakennukseen suunniteltiin alkujaan tilat Sulun kiinteistöhuollon toimistolle, koulutiloja sekä vahtimestarin asunto. Sulun kiinteistöhuolto toimii edelleen rakennuksessa, koulun tiloissa toimii päiväkotia. Rakennuksen toisessa kerroksessa pitkillä sivuilla on lähes koko rakennuksen leveydeltä nauhaikkunat, joissa on tummat puitteet. Rakennuksen julkisivun betonielementit ovat pintatekstuuriltaan diagonaalisesti uritetut, pohjakerroksessa kellanruskeat, toisessa kerroksessa luonnonväriset. C-rakennus on toteutunut hyvin pitkälti piirustusten mukaisesti. Julkisivussa ollut kello on poistettu myöhemmin.

H-rakennuksessa toimii nyt apteekki, kioski, fysikaalinen hoitolaitos ja kirpputori. H-rakennuksen julkisivut ovat toteutunut hyvin pitkälti piirustusten mukaan. Yhden pyöreän ikkunan paikalle sisäpihan puoleiselle sivulle on asennettu käteisnostoautomaatti ja kaakkoissivulla näyteikkunoiden jäsentely on vähäisesti piirustuksista poikkeava.

K-rakennus

K-rakennus on lounaissivun keskimäinen rakennusosa ja se on alunperin suunniteltu kirjastoksi ja nuorisotilaksi, missä käytössä se on edelleen. Rakennuksen julkisivussa yhdistyy Huhtakeskuksen rakennuksille ominaisia piirteitä. Betonielementit ovat diagonaalisesti uritetut kellanruskeat ja valkoiset, ikkunat sisäpihalle ovat pyöreitä elementin keskellä olevia ja matalia nauhaikkunoita. Nauhaikkunat jatkuvat myös rakennuksen takasivustalle, jossa ne vaihtuvat suuriin nauhaikkunoihin. Huoltosivulla osa seinästä on lautavuorattua tummanruskealla laudalla. K-rakennuksen julkisivut ovat toteutuneet piirustusten mukaisesti, eikä julkisivuihin ole kohdistunut muutoksia.

L-rakennus

L-rakennus sijoittuu Huhtakeskuksessa kaakkoispäättyyn, lähimmäksi Huhtaharjun koulua. L-rakennus on suunniteltu terveysasemaksi, jossa käytössä se on edelleen. L-rakennukseen on Huhtakeskuksen rakennusosista kohdistunut voimakkaimmat muutokset, kun sitä laajennettiin vuonna 1988. L-rakennus alkujaan oli pohjaltaan neliömäinen, laajennus tehtiin Kangasvuorentien suuntaan. Sisäpihan puoleinen julkisivu on ensimmäistä rakennusvaihetta. Se on toteutunut muuten piirustusten mukaan, mutta ensimmäiseen kerrokseen suunniteltujen ikkunoiden tilalla on huolto-ovi ja umpinainen betonielementti. Rakennuksen betonielementit ovat samanlaisia kuin muissakin Huhtakeskuksen rakennuksissa. Toisessa kerroksessa on nauhaikkunat, joissa on tummat puitteet. Laajennusosa istuu arkkitehtuuriltaan hyvin vanhaan rakennusosaan, mutta sen muotokieli on laatikkomaisia 1970-luvun osia monimuotoisempi. Kangasvuorentien päädyssä on ensimmäisessä kerroksessa puolipyöreä ulkoneva rakennusosa, jonka päällä toisessa kerroksessa pienempi puolipyöreä osa. Myös luoteissivun sisäänkäynnin vieressä on pyöristettyjä ulkonemia. Molemmilla pitkillä sivuilla on molemmissa kerroksissa sekä päädyn puolipyöreässä osassa nauhaikkunat. Luoteissivun sisäänkäynnin viereisessä pyöristetyssä osassa on suuri, lähes koko seinän korkuinen ikkunapinta. Laajennusosan julkisivu on toteutunut piirustusten mukaan.

Ostoskeskusten vertailua

Ostoskeskusten vaihtelevat tilalliset tarpeet ovat luoneet massoitteeltaan varsin monenlaisia rakennuskokonaisuuksia. Näitä erilaisia ostoskeskusrakennuksia voidaan karkeasti jakaa ostoskeskustyyppeihin. Jo vuonna 1957 ruotsalainen Arne Sjöberg esitteli ostoskeskusten amerikkalaisen tyyppijaon, mutta ehkä paremmin suomalaista tilannetta vastaa Ari Luukisen ja Tuomas Santasaloon vuonna 1990 julkaistussa tutkimuksessa 'Vanhojen ostoskeskusten kaupallinen kehittäminen' esitetty tyyppijako. Luukinen ja Santasalo jakavat ostoskeskukset neljään tyyppiin (s.36-37):

- 1) **Torikeskustyyppi** on ostoskeskustyypeistä vanhin. Siinä yksi tai useampi erillinen liikerakennus ja niiden ympäristö muodostavat yhtenäisen, palveluita tarjoavan alueen. Osa liiketiloista voi myös olla asuinrakennusten pohjakerroksessa. Usein erilliset rakennukset muodostavat oman kiinteistöyhtiön.
- 2) **Modulimallissa** aukion tai sisäpihan ympärille on ryhmitelty useita pienempiä liikerakennuksia. Liikerakennusten väliin jää kujia ja kävelyteitä, jotka voivat olla osin katettuja tai täysin kattamattomia.
- 3) **Suorakaidemalli** on yleinen pienten ostoskeskusten tyyppi. Suorakaidemallinen ostoskeskus muodostuu yhdestä rakennuksesta, johon käynti tapahtuu joko ulkoseinustalta tai keskiosan lävitse kulkevalta käytävältä.
- 4) **Sisäpihamallisessa** ostoskeskuksessa liiketilat avautuvat torimaiselle sisäpihalle ja ulkoseinät ovat yleensä ikkunattomia tai ainakaan niistä ei ole pääsyä liiketiloihin

Jyväskylässä ostoskeskukset, kuten pienemmätkin asuinalueiden liikerakennukset ovat etupäässä suorakaidemallisia (esim. Lohikosken ostoskeskus, Kortepohjan ostoskeskus ja Keltinmäen ostoskeskus). Jyväskylän suorakaidemallisissa ostoskeskuksissa ja liikerakennuksissa liikehuoneistojen sisäänkäynnit ovat joko yhdeltä, tai useammalta sivulta rakennuksen takasivun ollessa huoltosivu. Pääjulkisivu tai –sivut ovat tyypillisesti jäsennelty nauhaikkunamaisesti sijoitetuin näyteikkunoin ja niiden väleissä olevin lasiovin. Lasi-teräs julkisivut luovat keveyden vaikutelman. Umpinaiset seinät jyväskyläläisissä liikerakennuksissa ovat useimmiten kalkkihiekkatiiltä. Näissä suorakaidemallisissa ostoskeskuksissa Jyväskylässä 1960-luvun piirteitä lasijulkisivujen ohella ovat raskaannäköiset kattoratkaisut: tasakattoisten rakennusten räystäät jatkuu lippamaisena katoksena julkisivujen ylle. Räystäään otsa on tyypillisesti leveä. Jyväskylän suorakaidemallisten ostoskeskusten ympä-

Kortepohjan ostoskeskus edustaa suorakaidemallia.

Valokuva Leena Lindell, Keski-Suomen museo 2008

Jyväskylän ostoskeskukset ovat pääasiassa suorakaidemallisia. Vasemmalla Keltinmäen muutoksia kokenut ostoskeskus ja oikealla Lohikosken nyt tyhjillään oleva ostoskeskus.

ristöissä viihtyvyystekijöihin ei juuri ole kiinnitetty huomiota. Pihat ovat tyypillisesti asvaltilla päällystettyjä paikoitusalueita, jossa ei ole istutuksia, penkkejä tai muita oleskeluun houkuttelevia yksityiskohtia tai kalusteita. Kevytliikenne on erotettu autoliikenteestä ainoastaan Kortepohjan ostoskeskuksessa.

Poikkeuksen tähän Jyväskylässä vallitsevaan liikekeskustyyppiin tekevät Viitaniemen liikekeskus sekä Huhtakeskus. Viitaniemen liikekeskus on varhainen, 1960-luvun alussa valmistunut esimerkki keskustan ulkopuolelle suunnitellun asuinalueen liikekeskussuunnittelusta. Viitaniemen puutarhakaupunginosaan suunniteltu torikeskustyyppinen liikekeskus koostuu kahdesta matalasta myymäläsiivestä ja niiden väliin jäävästä neliömäisestä, viihtyisästä aukiosta, jossa alunperin oli vesiaihe, penkkejä ja istutuksia. Huhtakeskus asettuu Luukisen ja Santasalon tyypittelyssä lähimmäs modulimallia, vaikka siinä on piirteitä myös sisäpihamallista. Huhtakeskuksen massat koostuvat useista rakennusosista, mutta tyypillisestä modulimallisesta ostoskeskuksesta Huhtakeskus eroaa siinä suhteessa, että liikehuoneistot aukeavat pääasiassa vain sisäpihalle, ja osassa rakennuksista muut julkisivut ovat suorastaan umpinaisia. Huhtakeskuksessa, kuten Viitaniemenkin liikekeskuksessa piha-alueen viihtyvyystekijät ovat korostetussa asemassa.

Huhtakeskus erottuu Jyväskylän muista ostoskeskuksista omaperäisellä pohjakaavallaan ja huolellisella ulkotilojen suunnittelulla, jossa ostoskeskuksen rakennusosat ja sisäpiha muodostavat tarkasti harkitun kokonaisuuden. Vertailukohteita voidaan hakea pääkaupunkiseudun ostoskeskuksista. Modulimalli on myös pääkaupunkiseudulla suhteellisen harvinainen ostoskeskustyyppi, Helsingissä tätä tyyppiä edustavat Munkkivuoren, Kannelmäen ja Laajasalon ostoskeskukset. Näistä Munkkivuoren ostoskeskus pohjakaavaltaan, keskeispihansa ja moduleidensa sijoittelulta muistuttaa eniten Huhtakeskusta ja on saattanut toimia yhtenä suunnittelun esikuvana. Munkkivuoren ostoskeskuksen paviljongit on sijoitettu U-kirjaimen muotoon suuren kattamattoman keskeispihan ympärille. Rakennusosa yhdistää toisiinsa paviljonkien edustoilla olevat keveät katokset. Vaikka Munkkivuoren ostoskeskuksen ideassa on paljon samankaltaisuutta, on erottavana

erottavana tekijänä tyylipiirteet. Munkkivuoren ostoskeskus on valmistunut vuonna 1959 ja sen julkisivut ovat ajalle tyypilliset kevyttä ja läpinäkyvää nauhaikkunamaista näyteikkunaa. Munkkivuoren ostoskeskus toteutettiin Antero Pernajan, N-H. Sandellin, Pertti Pernajan ja Juhana Kivikosken suunnitteleman arkkitehtuurikilpailutyön perusteella. (Saresto, Salminen & Vierto, 2004.).

Vantaan ostoskeskuksista vertailuun voinee ottaa graafisen ja geometrisen, modulimallia noudattelevan Mikkolan ostoskeskuksen, joka on valmistunut vuonna 1970 (pääsuunnittelija arkkitehti Ilmo Valjakka). Mikkolan ostoskeskus muodostuu neljästä lähes identtisestä neliönmuotoisesta nopasta, jotka sijoittuvat neliön muotoon ja joita yhdistää ainoastaan kevyet sisäänkäyntikatokset. Mikkolan ostoskeskusten rakennusten väliin jää kujat, mutta Huhtakeskusta vastaavaa oleskelupihaa siinä ei ole. (Helasvuo & Vainio, 2008. 140-143.).

Huhtakeskusten arkkitehtuurissa on viitteitä myös Yhdysvaltojen malliostoskeskuksista, joissa kauppakeskuksen käsitteeseen on kaupallisen toiminnan lisäksi sisällytetty itse tila ja tässä tilassa oleskelu. Myymälöiden välinen puolijulkinen tila tuo mielle yhtymiä kadusta, torista tai aukiosta. Huhtakeskuksessakin yhtä tärkeää kuin liiketilat rakennusten seinien sisäpuolella, on ulkotila rakennusosien välissä. Se on suunniteltu oleilua ja viihtymistä ajatellen. (Sarento, Salminen & Vierto, 2004. 37)

Huhtakeskuksen kulttuurihistorialliset arvot

Huhtakeskus on Arkkitehtuuritoimisto Anna-Maija ja Martti I. Jaatisen suunnittelema, pohjakaavaltaan moduliperiaatteeseen perustuva 1970-luvun lopun ostoskeskus. Pohjakaavassa eri kokoiset rakennusosat on sijoitettu atriumpihan ympärille niin, että ne rajaavat sisäpuolelleen autoilta suljetun, keidasmaisen oleskelupihan kujineen, aukioineen ja runsaine istutuksineen. Huhtakeskuksen huolellisesti suunniteltu kokonaisuus, jossa ulkotila muodostuu liikekeskuksen luontevaksi osaksi ja eräänlaiseksi sisätilojen jatkeeksi on Jyväskylässä ja ilmeisesti koko Keski-Suomessa ainut laatuaan, joten sillä voidaan katsoa olevan jopa maakunnallista arvoa. Vertailtaessa Huhtakeskusta Helsingin ja Vantaan lähiöiden ostoskeskuksiin, voidaan havaita Huhtakeskuksen olevan toiminnalliselta ja arkkitehtoniselta idealtaan varsin omaperäinen. Suhteellisen vähän ostoskeskusarkkitehtuurissa käytetyn modulijattelun yhdistäminen atriumpihaperiaatteeseen on jo sellaisenaan erityistä. Lisäksi Huhtakeskuksen ominaispiirre on detaljeissa, ikkunoiden sijoittelussa ja julkisivujen jäsentelyssä sekä rakennusosien koossa näkyvä kunkin rakennusosan funktion mukainen suunnittelu. Näin betonielementeistä rakennettu, materiaaliensa, väriensä, muotokielensä ja osin massoitelunsakin puolesta yhtenäinen Huhtakeskus pystyy kuitenkin välttymään yksitoikkoisuudelta.

Arkkitehtuuriltaan Huhtakeskuksen liikerakennukset noudattelevat 1970-luvun betonirakentamisen ihanteita. Ilmeeltään varsin umpinaiset ja betonin ominaisuuksia esimerkiksi pintatekstuurilla korostavat Huhtakeskuksen betonielementtirakennukset ovat ajalle tyypillisiä. Sisäpihan lasirakennuksissa lasin keveys ja läpinäkyvyys toisaalta tuo mielle yhtymiä 1960-luvun ostoskeskusarkkitehtuuriin, mutta toisaalta julkisivulasin käyttö pintamateriaalina kytkee ne 1970-luvun rakennusperinteeseen.

Huhtakeskus on toteutunut pitkälti alkuperäisten piirustusten mukaan ja säilyttänyt varsin hyvin alkuperäisen asunsa. Rakennuksiin tehdyt muutokset ovat olleet pieniä, pääasiassa ovien siirtoja ja sisätilamuutoksia, jotka kuuluvat liikerakennuksen elinkaareen, eivätkä muutokset oleellisella tavalla ole vaikuttaneet ostoskeskuksen ilmeeseen. Suurin tapahtunut muutos on L-rakennuksen eli terveysaseman laajentaminen. Laajennusosa on Arkkitehtuuritoimisto Anna-Maija ja Martti I. Jaatisen suunnittelema ja vaikka se poikkeaaakin Huhtakeskuksen muusta laatikkomaisesta ja melko umpinaisesta rakentamisesta, se kuitenkin istuu kokonaisuuteen. Laajennus ei ole muuttanut sisäpihan julkisivuja.

Lähteet:

Painamattomat lähteet:

Jyväskylän kaupunki, Kaupunkirakennepalvelut. Huhtasuon keskustan asemakaava 1977, kaavapiirros ja selitys.

Jyväskylän kaupunki, rakennusvalvonnan arkisto, rakennusluvut.

Kovanen, Mari 2003. Viitaniemi 1950-luvun suunnittelunäkemyksen edustajana. Selvitys Jyväskylän Viitaniemen alueen rakentumiseen johtaneista tekijöistä ja alueen rakennuskannasta. Pro Gradu. Jyväskylän yliopisto, Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos.

Painetut lähteet:

Hankonen, Johanna 1994. Lähiöt ja tehokkuuden yhteiskunta. Suunnittelujärjestelmän läpimurto suomalaisten asuinalueiden rakentumisessa 1960-luvulla. Otatieta Oy. Gaudeamus. Tampere.

Helasvuo, Olli & Vainio, Niina 2008. Laatusuunnittelun laatu. Vantaan ostoskeskukset 1961-1986. Vantaan kaupungin museo, Vantaan kaupunkisuunnittelu.

Lindh, Tommi 2002. Ostarit, esikaupunkien keitaat. Teoksessa Markkinoilta markettiin. Euroopan rakennusperintöpäivät 2002.

Sarento, Sari; Salminen, Anne; Vierola, Mira 2004. Ostari— lähiön sydän. Helsingin kaupungin museon tutkimuksia ja raportteja 2/2004.

Suomi, Kimmo 1997. Huhtasuo—kaupunkisuunnittelun laboratorio. Teoksessa Jyväskylän kirja (toim. Nummela Ilkka). Gummerrus Kirjapaino Oy. Jyväskylä 1997.

Valokuvat:

Kuvaaja, jollei kuvatekstissä toisin mainita, Nina Äijälä, Keski-Suomen museo elokuu 2009.

Viistokuvat saatu Jyväskylän kaupungin kaupunkirakennepalveluista.